

เพลโตกับธรรมชาติของผู้หญิง

สุภัทวดี อมาตยกุล*

บทคัดย่อ

ในบทความนี้ ข้าพเจ้ากล่าวถึงแนวคิดและข้อโต้แย้งของเพลโตในเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงดังที่ปรากฏในบทที่ห้าของ *Republic* ข้าพเจ้าอภิปรายและวิจารณ์ข้อโต้แย้งดังกล่าวในงานเขียนของซูซาน มอลเลอร์ โอคินจากหนังสือ *Women in Western Political Thought* ข้าพเจ้าต้องการแสดงให้เห็นว่าโอคินตีความข้อโต้แย้งของเพลโตที่ว่าด้วยเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงและผู้ชายผิดพลาด อันทำให้สมมติฐานของข้อสรุปของเธอผิดไปด้วย และทำให้ข้อสรุปของเธอไม่สมเหตุสมผล

Republic ของเพลโตนับได้ว่าเป็นงานเขียนสำคัญชิ้นแรกในปรัชญาตะวันตกที่กล่าวถึงธรรมชาติ ศักยภาพ และบทบาทของผู้หญิง เพลโตได้ยื่นข้อเสนออันนับได้ว่าแหวกแนวและแปลกใหม่สำหรับปรัชญากรีกโบราณ โดยกล่าวว่าผู้หญิงมีศักยภาพในการเป็นผู้นำรัฐทัดเทียมกับผู้ชาย ดังนั้น ในรัฐในอุดมคติของเขา ผู้หญิงจึงควรจะได้รับการศึกษาและฝึกหัดในศาสตร์ของการเป็นผู้นำเหมือนที่ผู้ชายได้รับ ข้อเสนอของเพลโตมีรากฐานอยู่บนความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของผู้หญิงและผู้ชายมิได้แตกต่างกันแต่อย่างใด ถึงแม้นักปรัชญาสตรีในปัจจุบันหลายท่านจะยกย่องเพลโตว่าเป็นนักสตรีนิยมคนแรก และได้นำความเชื่อในความเท่าเทียมทางธรรมชาติระหว่างผู้ชายและผู้หญิงของเขามาประยุกต์ใช้ในทฤษฎีสตรีนิยมของตน แต่ก็ยังมีนักปรัชญาสตรีจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่าข้อโต้แย้งของเพลโตในเรื่องที่ว่าด้วย

* อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธรรมชาติและศักยภาพของผู้หญิงมีข้อบกพร่อง ตัวอย่างเช่นอาร์ลีน แช็กสันเฮาส์ ซึ่งกล่าวว่าผู้หญิงที่มีความสามารถพอที่จะเป็นผู้นำได้ในรัฐของเพลโตนั้นเป็นเสมือนบุคคลไร้เพศ ไร้ร่างกาย และไร้ความปรารถนาโดยสิ้นเชิง¹ จูเลีย แอนนัสคิดว่าเพลโตไม่ควรได้รับการยกย่องว่าเป็นนักสตรีนิยมคนแรกเนื่องจากข้อโต้แย้งของเขาขัดกับความเชื่อพื้นฐานของทฤษฎีสตรีนิยม และข้อเสนอของเขาในบทที่ห้าของ *Republic* ไม่ได้มีความสำคัญต่อการถกเถียงเรื่องสิทธิของผู้หญิงในสังคมปัจจุบันแต่อย่างใด² ซูซาน มอลเลอร์ โอคินอ้างว่าข้อโต้แย้งของเพลโตในเรื่องที่ว่าด้วยธรรมชาติของผู้หญิงต่างจากข้อโต้แย้งของเขาในเรื่องที่ว่าด้วยธรรมชาติของผู้ชาย³ นักวิจารณ์เหล่านี้ดูเหมือนจะเห็นพ้องกันว่าข้อโต้แย้งของเพลโตในเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงไม่คงเส้นคงวา ไม่กลมกลืนกับข้อโต้แย้งของเขาในเรื่องอื่น และไม่ได้รับการพัฒนาทางความคิดอย่างเต็มศักยภาพ

ในบทความนี้ ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงความคิดและข้อโต้แย้งของเพลโตในเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงดังที่ปรากฏในบทที่ห้าของ *Republic* โดยจะอภิปรายและวิจารณ์บทวิเคราะห์ข้อโต้แย้งดังกล่าวในงานเขียนของซูซาน มอลเลอร์ โอคินจากหนังสือ *Women in Western Political Thought* ข้าพเจ้าต้องการแสดงให้เห็นว่าโอคินตีความข้อโต้แย้งของเพลโตที่ว่าด้วยเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงและผู้ชายผิด และดังนั้นข้อสรุปของเธอที่ว่าเพลโตไม่ได้ใช้มาตรฐานทางความคิดเดียวกันในการโต้แย้งเรื่องธรรมชาติดังกล่าวจึงไม่สมเหตุสมผลเนื่องจากข้อสรุปนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ไม่ถูกต้อง บทความนี้ประกอบไปด้วยสองส่วนหลัก ในส่วนแรก ข้าพเจ้าจะอภิปรายและวิเคราะห์การอ้างเหตุผลของโอคินอันนำไปสู่ข้อสรุปของเธอที่ว่าเพลโตให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดู การศึกษา และสภาพแวดล้อมมากกว่าธรรมชาติโดยกำเนิดของคน ในส่วนที่สอง ข้าพเจ้าจะวิเคราะห์ข้อวิจารณ์ของโอคินที่ว่าความคิด

¹ Arlene Saxonhouse, "The Philosopher and the Female in the Political Thought of Plato," *Political Theory* 4, no. 2 (1976): 195.

² Julia Annas, "Plato's *Republic* and Feminism," *Philosophy* 51 (July 1976): 307-321.

³ Susan Moller Okin, *Women in Western Political Thought* (Princeton: Princeton University Press, 1979), p.70.

และข้อโต้แย้งของเพลโตไม่คงเส้นคงวาและไม่กลมกลืนกับข้อโต้แย้งของเขาในเรื่องอื่น อันเป็นผลมาจากการที่เพลโตไม่ได้นำลัทธิเน้นสภาพแวดล้อม (environmentalism) มาประยุกต์ใช้กับเรื่องธรรมชาติผู้หญิง ข้าพเจ้าต้องการแสดงให้เห็นว่าความเข้าใจผิดของโอคินสืบเนื่องมาจากการตีความข้อโต้แย้งของเพลโตอย่างไม่ถูกต้อง และจากการมองข้ามบริบทของข้อโต้แย้งและวัตถุประสงค์หลักของเพลโตใน *Republic*

เพลโตกับลัทธิเน้นสภาพแวดล้อม

โอคินอ้างว่าเพลโตให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดู การศึกษา และสภาพแวดล้อมมากกว่าธรรมชาติโดยกำเนิดของคน นั่นคือ เพลโตถือว่าภาวะภายนอกเหล่านี้เป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพและความสามารถของบุคคล โอคินยกข้อความบางตอนจากผลงานของเพลโตมาสนับสนุนข้ออ้างของเธอดังนี้ ใน *เฟดรัส* (*Phaedrus*) เพลโตเห็นว่าเราจะเข้าใจสภาพธรรมชาติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อเราได้พิจารณาห่อหุ้มอย่างละเอียดแล้วว่าสิ่งนั้นๆ มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ รอบตัวอย่างไรบ้าง การพยายามเข้าใจสภาพธรรมชาติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมของสิ่งนั้นๆ เปรียบเสมือนการคล่าทางของคนตาบอด โอคินตั้งข้อสังเกตขึ้นต้นว่าเพลโตไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของตนเองในการอภิปรายเรื่องธรรมชาติของผู้หญิง⁴ ต่อมา โอคินอ้างถึงข้อความต่อไปนี้จาก *Republic* “เมื่อรัฐของเรามีจุดกำเนิดที่ดี มันก็จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เป็นวงจร การศึกษาและเลี้ยงดูที่ดีสร้างธรรมชาติที่ดีของคน และคนที่มีความดีเหล่านั้น หากได้รับการศึกษาที่ดี ก็จะเติบโตขึ้นเป็นคนที่ดียิ่งกว่าบรรพบุรุษของตน ทั้งในด้านการผลิตผู้สืบเผ่าพันธุ์และในด้านอื่นๆ เช่นเดียวกับสัตว์ชนิดอื่น”⁵ โอคินคิดว่าข้อความนี้บ่งบอกว่า “อย่างน้อยที่สุด ส่วนหนึ่งของธรรมชาติคนก็ถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อม เราไม่สามารถสรุปได้ว่าเมื่อเพลโตกล่าวถึงธรรมชาตินั้น เขาต้องการจะสื่อถึงธรรมชาติโดยกำเนิด”⁶ ถึงแม้โอคินจะยอมรับว่าเพลโตไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของธรรมชาติและศักยภาพ

⁴ Okin, *Women in Western Political Thought*, p.52.

⁵ Plato, *Republic*, 424a (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

⁶ Okin, *Women in Western Political Thought*, p.53. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

โดยกำเนิดของคน เธอก็ยังยืนยันกรานว่าสำหรับเพลโต ธรรมชาติและศักยภาพโดยกำเนิดแต่อย่างเดียวไม่สามารถสร้างคนที่มีทักษะพิเศษและเชี่ยวชาญในศาสตร์หรือ ศิลป์ใดๆได้ โอคินเชื่อว่าธรรมชาติและศักยภาพโดยกำเนิดของคนจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจึงจะเกิดความเชี่ยวชาญได้

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น โอคินคิดว่าเธอได้แสดงให้เห็นแล้วว่าทั้งธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง "ธรรมชาติ" ของคน แต่ข้อสรุปนี้ก็ยังไม่ตรงเป้าหมายที่เธอจะนำเสนอในบทวิเคราะห์ เธอต้องการกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่าธรรมชาติโดยกำเนิดหรือสภาพแวดล้อมกันแน่ที่เป็นปัจจัยหลักในการสร้าง "ธรรมชาติ" ของคน โอคินเห็นว่าความสำคัญหลักตกอยู่ที่การศึกษาและสภาพแวดล้อมในผลงานของเพลโต ซึ่งเห็นได้จากการที่เพลโตให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในวัยเด็กอย่างสูง ดังปรากฏในข้อความต่อไปนี้ "ท่านก็รู้มิใช่หรือว่าจุดเริ่มต้นของกระบวนการใดๆก็ตามสำคัญที่สุด โดยเฉพาะต่อสิ่งที่อ่อนวัยและอ่อนโยน ในช่วงเวลาเช่นนี้ เด็กเรียนรู้ได้ง่ายมาก เราอยากให้เขาเป็นอย่างไร เราก็หล่อหลอมให้เขาเป็นไปตามนั้นได้"⁷ และ "...ผู้อ่อนเยาว์ไม่สามารถแยกแยะระหว่างข้อความเชิงเปรียบกับข้อความตรงไปตรงมาได้ สิ่งที่เขาซึมซับรับไว้ในใจตั้งแต่วัยเด็กนั้นยากที่จะลบล้างและมักจะเปลี่ยนแปลงได้ยากด้วย ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องมั่นใจให้ได้ว่านิทานสอนใจเรื่องคุณธรรมที่พวกเขาได้รับฟังเป็นเรื่องแรกๆนั้น เป็นเรื่องที่ดีที่สุดจริงๆ"⁸ โอคินกล่าวต่อไปว่าการที่เพลโตเน้นความสมดุลระหว่างการศึกษาด้านกายภาพและด้านสุนทรีย์นั้นแสดงให้เห็นว่าสำหรับเพลโต สภาพแวดล้อมและการฝึกหัดสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงธรรมชาติและศักยภาพโดยกำเนิดบางส่วนได้ การที่เพลโตวางแผนการศึกษาอย่างละเอียดและรอบคอบใน *Republic* แสดงว่าเพลโตไม่เชื่อว่าคนที่มีความสามารถพิเศษโดยกำเนิดจะพัฒนาตนไปในทางที่ถูกที่ควรได้โดยปราศจากการหล่อหลอมอย่างใกล้ชิด⁹

⁷ Plato, *Republic*, 377b. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

⁸ *Ibid.*, 378d5-e1. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

⁹ Okin, *Women in Western Political Thought*, p.55.

โอคินกล่าวเสริมอีกว่านิทานเรื่องถ้ำ (Allegory of the Cave) ซึ่งเพลโตใช้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างในการรับรู้ความเป็นจริงระหว่างผู้มีการศึกษากับผู้ไร้การศึกษาเป็นสิ่งย้ำให้เห็นว่าสมมติฐานของเธอถูกต้องแล้วว่าสำหรับเพลโต การศึกษาเลี้ยงดูเป็นตัวกำหนดพัฒนาการทางทักษะของคน และสำคัญกว่าธรรมชาติโดยกำเนิดอย่างเห็นได้ชัด

โอคินสรุปจากข้อความที่ยกมาทั้งหมดนี้ว่าปรัชญาของเพลโตที่ว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์มีหลักการของลัทธิเน้นสภาพแวดล้อมแฝงอยู่ ถึงแม้โอคินจะไม่ได้ให้คำนิยามสำหรับ "ลัทธิเน้นสภาพแวดล้อม" ไว้อย่างชัดเจนนัก เราก็พอจะคาดเดาได้จากข้อโต้แย้งของเธอว่าผู้ถือลัทธิเน้นสภาพแวดล้อมคือผู้ที่เชื่อว่าการเลี้ยงดูและอบรมในวัยเด็ก ตลอดจนการศึกษาและฝึกฝนในวัยโตเป็นสิ่งที่กำหนดพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งสำคัญกว่าธรรมชาติและศักยภาพโดยกำเนิดมาก

ข้าพเจ้าคิดว่าโอคินเข้าใจและตีความข้อโต้แย้งของเพลโตผิดพลาดในหลายด้านด้วยกัน ประการแรก ถึงแม้โอคินจะตระหนักว่าเพลโตใช้คำว่า "ธรรมชาติ" เพื่อสื่อถึงความหมายแฝงสองอย่าง นั่นคือ ธรรมชาติแต่กำเนิดซึ่งเป็นคุณสมบัติที่คงที่ (static) และพัฒนาการของธรรมชาติแต่กำเนิดหรือศักยภาพ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เปลี่ยนแปลงได้ (dynamic) เธอกลับตีความว่าความหมายทั้งสองนัยนี้บ่งบอกถึงสิ่งที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง แทนที่จะเข้าใจว่าสำหรับเพลโต พัฒนาการของศักยภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถพิเศษเฉพาะตนมาแต่กำเนิด (ที่เราเรียกกันว่า "พรสวรรค์" นั่นเอง) หากความสามารถนั้นได้รับการพัฒนา มนุษย์ผู้นั้นก็จะเชี่ยวชาญในด้านที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ หากโอคินมองให้เห็นว่าธรรมชาติหรือศักยภาพแต่กำเนิดประกอบกับพัฒนาการของศักยภาพนั้นๆเป็นตัวกำหนดความสามารถของมนุษย์ แทนที่จะมองว่าสองสิ่งนี้ต่างกันโดยสิ้นเชิง เธอก็ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจให้ชัดเจนว่าปัจจัยไหนสำคัญที่สุดในการกำหนดระดับความสามารถของคน โอคินมองข้ามไปว่าในปรัชญาของเพลโต คนเราเกิดมาพร้อมความสามารถต่างกัน หากธรรมชาติแต่กำเนิดได้รับการส่งเสริมภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม ก็จะพัฒนาไปได้ถึงที่สุดของ

ศักยภาพ เงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับเพลโตก็คือการศึกษาและสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งอธิบายได้ว่าทำไมเพลโตจึงวางรูปแบบ กฎเกณฑ์ และเงื่อนไขของการศึกษาไว้อย่างละเอียดชัดเจนใน *Republic*

ข้อสรุปของโอคินที่ว่าในปรัชญาของเพลโต ความสามารถของแต่ละคนถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมและการศึกษาเป็นหลัก ดูเหมือนจะไม่มีเหตุผลรองรับเพียงพอหากเราตระหนักว่าการศึกษจะช่วยพัฒนาความสามารถของคนได้ก็ต่อเมื่อคนๆ นั้นมีศักยภาพแต่กำเนิด กระนั้น ความคิดของโอคินก็ไม่ได้ผิดเสียทีเดียวเพราะข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติมนุษย์ของเพลโตก็เน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมและการศึกษาอยู่ด้วย แต่สิ่งที่น่าจะสอดคล้องกับแนวคิดของเพลโตได้มากกว่าน่าจะเป็นข้อสรุปที่ว่าเพลโตให้ความสำคัญกับธรรมชาติและศักยภาพโดยกำเนิดของมนุษย์มากกว่าการศึกษาและสภาพแวดล้อม เพลโตย้ำเน้นใน *Republic* อยู่บ่อยครั้งว่าศักยภาพแต่กำเนิดของมนุษย์เป็นตัวกำหนดขอบเขตพัฒนาการของความสามารถของแต่ละคน แต่สภาพแวดล้อม การเลี้ยงดูบ่มเพาะและการศึกษาก็มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพนั้นอยู่น้อย

ประการที่สอง การที่โอคินวิจารณ์ว่าเพลโตถือลัทธิเน้นสภาพแวดล้อมเฉยให้เห็นว่าเธอไม่เข้าใจแนวคิดเรื่องรัฐยุติธรรม (the just state) ของเพลโต เพลโตเน้นแนวคิดเรื่อง "ความเหมาะสมโดยธรรมชาติ" (natural suitability) และกล่าวว่ารัฐจะได้รับประโยชน์สูงสุดหากประชาชนแต่ละคนประกอบหน้าที่หรืออาชีพตามความเหมาะสมโดยธรรมชาติ นั่นคือ ตามความสามารถโดยธรรมชาตินั่นเอง "... หากคนแต่ละคนทำสิ่งที่เหมาะสมกับธรรมชาติของตนในเวลาที่เหมาะสม และไม่ต้องประกอบอาชีพอื่น เราจะได้ผลงานคุณภาพสูงขึ้นในปริมาณเพิ่มขึ้น"¹⁰ เพลโตใช้แนวคิดเรื่อง "ความเหมาะสมโดยธรรมชาติ" เป็นบรรทัดฐานในการแบ่งประชาชนในรัฐออกเป็นชนชั้นต่างๆ เนื่องจากเขาเชื่อว่าคนเราจะประกอบอาชีพได้ดีก็ต่อเมื่อมีความสามารถโดยธรรมชาติสำหรับการประกอบอาชีพนั้นๆ ดังนั้น ช่างไม้ ช่างเหล็ก และช่างฝีมือด้านอื่นจึงควรได้รับมอบหมายงานตามความเหมาะสมโดย

¹⁰ Plato, *Republic*, 370c. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

ธรรมชาติของแต่ละคนเท่านั้น เขากล่าวว่า “เราไม่ควรให้ช่างประมงเข้ามาเป็นช่างนาช่างทอผ้า หรือช่างก่อสร้างในเวลาเดียวกัน และกำหนดว่าเขาจะต้องเป็นช่างประมงเท่านั้นแต่อย่างเดียวเพื่อที่จะผลิตผลงานคุณภาพ คนอื่นๆ เช่นกัน ทุกคนต้องประกอบอาชีพตามความเหมาะสมโดยธรรมชาติไปตลอดชีวิต และต้องไม่ประกอบอาชีพอื่น เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาในการทำงานของตนให้ได้”¹¹ นักปกครองก็ได้รับมอบหมายหน้าที่การทำงานที่สอดคล้องกับความเหมาะสมโดยธรรมชาติของพวกเขาเช่นกัน ดังเห็นได้จากบทสนทนาต่อไปนี้ระหว่างโสกราตีสกับเกลาคอน

ในฐานะที่งานของนักปกครองสำคัญที่สุด เขายังต้องได้รับการยกเว้นจากงานชนิดอื่น และต้องใช้ทักษะและความทุ่มเทสูงสุด

ข้าพเจ้าเห็นด้วย

งานปกครองต้องอาศัยคนที่มีความเหมาะสมโดยธรรมชาติสำหรับวิถีชีวิตแบบนั้นด้วยใช่หรือไม่

แน่นอน

เช่นนั้น เราก็มีหน้าที่คัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะปกครองรัฐโดยธรรมชาติอย่างดีที่สุดใช่หรือไม่

แน่นอน¹²

หากการศึกษาและการอบรมเป็นตัวกำหนดความสามารถของมนุษย์จริงดังที่โอคินกล่าว เพลโตก็ไม่น่าจะต้องแบ่งประชาชนออกเป็นชนชั้นตามความเหมาะสมโดยธรรมชาติต่ออาชีพต่างๆ เขาจะสุ่มเลือกคนมาฝึกงานและให้การศึกษาเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ เสียก็ได้ การที่เพลโตย้ำเน้นว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาความสามารถโดยกำเนิดให้ถึงศักยภาพสูงสุดได้นับว่าเป็นข้อพิสูจน์ว่าหากคนเราไร้ความสามารถในการประกอบอาชีพบางอย่างโดยกำเนิดเสียแล้ว การศึกษาอบรม และฝึกหัดเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ ก็จะไม่ประโยชน์

¹¹ *Ibid.*, 374b. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

¹² *Ibid.*, 374e. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

ประการที่สาม การที่โอคินเชื่อว่าเฟลโตเน้นสภาพแวดล้อมมากกว่า
 ธรรมชาติโดยกำเนิดนั้น ไม่สอดคล้องกับนิยามคำว่า "ยูติธรรม" ของเฟลโต
 "ยูติธรรม" สำหรับเฟลโตหมายถึง "การทำงานของตนและไม่ไปยุ่งกับงานที่ไม่ใช่ของ
 ตน"¹³ กล่าวอีกนัยก็คือเฟลโตถือว่าความ "ยูติธรรม" คือการที่คนแต่ละคนทำงานและ
 หน้าที่ตามความเหมาะสมโดยธรรมชาตินั่นเอง เขากล่าวว่า "...หลักการที่ว่าคนที่
 เป็นช่างประมงทำโดยธรรมชาติควรจะทำงานประมงทำแต่อย่างเดียว คนที่เป็นช่าง
 ไม้โดยธรรมชาติควรจะทำงานเป็นช่างไม้แต่อย่างเดียว เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ที่มี
 อาชีพอื่นโดยธรรมชาติ นี้แหละคือภาพสะท้อนของความยูติธรรม ด้วยเหตุนี้มันจึง
 ส่งผลประโยชน์ (ให้แก่รัฐ)"¹⁴ หากเฟลโตถือลัทธิเน้นสภาพแวดล้อมจริงดังที่โอคิน
 กล่าว เขาก็ควรจะจำกัดความคำว่า "ยูติธรรม" ว่าเป็น "หลักการที่ว่าแต่ละคนต้อง
 ประกอบอาชีพตามที่ได้รับการฝึกฝนมา" และหากผู้ใดไม่ชอบอาชีพของตน ก็น่าจะ
 ขอกการฝึกฝนเพื่อประกอบอาชีพใหม่ได้ รัฐในอุดมคติของเฟลโตคงจะต่างไปจากที่
 เรารู้จักกันไม่น้อย

ประการสุดท้าย หากเฟลโตเชื่อว่าสภาพแวดล้อมและการศึกษาสำคัญกว่า
 ธรรมชาติโดยกำเนิดจริง เขาก็ไม่น่าจะต้องอ้างถึงตำนานเรื่องแร่ธาตุ ซึ่งมีใจความ
 ว่าคนต่างชนชั้นมีธาตุต่างกันปนอยู่ในตัว นั่นคือคนชั้นปกครองมีธาตุทอง คนชั้น
 ทหารมีธาตุเงิน ส่วนคนชั้นชาวนาและผู้ประกอบอาชีพทั่วไปมีแร่ทองแดงผสมอยู่ใน
 ตัว ลูกของคนแต่ละชนชั้นมักจะมีธาตุเดียวกับพ่อแม่ผสมอยู่ แต่บางครั้งก็อาจจะต่าง
 ไปจากพ่อแม่ได้ ในกรณีเช่นนี้ พ่อแม่จะต้องให้ลูกไปอยู่ในชนชั้นที่เหมาะสมกับ
 ธรรมชาติของเขาเพื่อกันไม่ให้ธาตุต่าง ๆ มาผสมกันในคนรุ่นต่อไป เห็นได้ชัดว่า
 จุดประสงค์ของตำนานนี้ก็คือการผดุงรักษาไว้ซึ่งชนชั้นต่าง ๆ ตามธรรมชาติของ
 ประชาชนแต่ละคนในรัฐ หากเฟลโตเชื่อว่าสภาพแวดล้อมสำคัญกว่าธรรมชาติโดย
 กำเนิดจริง เขาก็น่าจะสุ่มเลือกใครก็ได้เพื่อมาให้การศึกษาและฝึกหัดให้เป็นนัก
 ปกครองโดยไม่ต้องอ้างถึงตำนานดังกล่าว

¹³ *Ibid.*, 433b. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

¹⁴ *Ibid.*, 443c. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

ด้วยเหตุทั้งหมดที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมา เราเห็นได้ว่าข้อสรุปของโอคินที่ว่า เพลโตให้ความสำคัญกับการศึกษาและสภาพแวดล้อมมากกว่าธรรมชาติโดยกำเนิด นั้นไม่สมเหตุสมผล แนวคิดเรื่องรัฐยุติธรรม นิยามของคำว่า "ยุติธรรม" และการอ้างถึงตำนานแรธาตุลวันแสดงให้เห็นว่าสำหรับเพลโตนั้น ความสามารถแต่กำเนิดและความเหมาะสมโดยธรรมชาติเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษา เพลโตจะเชื่อว่ถึงแม้การศึกษาและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาศักยภาพแต่กำเนิดได้ เราก็จำเป็นต้องตั้งต้นด้วยวัตถุดิบที่ดีที่สุด จริงอยู่ที่ว่าการศึกษเป็นแก่นเรื่องสำคัญใน *Republic* แต่กระนั้นมนุษย์ในความคิดของเพลโตก็เชื่อว่าจะถูกหล่อหลอมให้เป็นอะไรก็ได้ ผู้ศึกษาปรัชญาของเพลโตไม่ควรมองข้ามความสำคัญของธรรมชาติโดยกำเนิดในข้อโต้แย้งของเขา

เพลโตกับธรรมชาติของผู้หญิง

หลังจากที่โอคินสรุปว่าเพลโตถือลัทธิเน้นสภาพแวดล้อม เธอก็พยายามศึกษาว่าเพลโตนำความเชื่อดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงอย่างไร นั่นคือ เธอต้องการศึกษาว่ามาตรฐานทางความคิดที่เพลโตใช้ในการอภิปรายเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงกับผู้ชายนั้นเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ในส่วนที่สองของบทความนี้ ข้าพเจ้าจะอภิปรายและวิจารณ์ข้อสรุปของโอคินอีกประการที่ว่า ข้อโต้แย้งของเพลโตไม่คงเส้นคงวาและไม่สอดคล้องกัน

โอคินอ้างว่า "ในเมื่อเพลโตเน้นการอบรมเลี้ยงดู ข้อโต้แย้งของเขาในบทที่ห้าของ *Republic* ที่แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของนักปกครองทั้งชายและหญิงเหมือนกันนั้น นับว่าแปลกมาก"¹⁵ เธอเห็นว่าจากการที่เพลโตเน้นความสำคัญของการศึกษาและฝึกฝนในการพัฒนาความสามารถทุกชนิดนั้น เขาควรจะโต้แย้งว่าเราไม่สามารถรู้ได้ว่าแท้ที่จริงแล้วธรรมชาติของผู้หญิงเป็นอย่างไร "เขา (เพลโต) ควรจะโต้แย้งไปในแนวทางที่ว่าเนื่องจากผู้หญิงกับผู้ชายได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง เราไม่สามารถจะคาดเดาได้ว่าแท้ที่จริงผู้หญิงมีความสามารถ

¹⁵ Okin, *Women in Western Political Thought*, p.57. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

เพียงใดหากได้รับการศึกษาทัดเทียมกับผู้ชาย¹⁶ นั่นคือ โอคินคิดว่าเพลโตไม่ควรจะอ้างว่าเขารู้ว่าแท้ที่จริงธรรมชาติของผู้หญิงเป็นอย่างไรตราบใดที่ผู้หญิงยังไม่ได้รับการศึกษาแม้แต่น้อย เธอสรุปว่าการที่เพลโตโต้แย้งว่าธรรมชาติของผู้หญิงและผู้ชายไม่ต่างกัน และทั้งหญิงและชายควรได้รับการกระทำที่การทำงานและการศึกษาที่เท่าเทียมกันนั้นแสดงให้เห็นถึงความไม่คงเส้นคงวาทางความคิดของเขา เธอกล่าวว่า "เมื่อเขาต้องเผชิญกับอุปสรรคใหญ่ในการโน้มน้าวผู้ฟังให้เชื่อว่าผู้หญิงควรจะได้รับการศึกษาเพื่อรับใช้รัฐเหมือนกับผู้ชาย เพลโตเกือบจะลืมนึกถึงใช้ลัทธิเน้นสภาพแวดล้อมของเขาโดยสิ้นเชิง"¹⁷

การที่โอคินวิจารณ์ว่าข้อโต้แย้งของเพลโตไม่สอดคล้องกันนั้นมียุทธศาสตร์อยู่บนข้อสรุปที่ว่าเพลโตถือลัทธิเน้นสภาพแวดล้อม ข้าพเจ้าได้พยายามแสดงให้เห็นแล้วว่าข้อสรุปของโอคินบกพร่องและไม่ถูกต้อง ดังนั้น ในฐานะที่ข้อวิจารณ์ของเธอตั้งอยู่บนความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง เราก็มียุทธศาสตร์ที่จะสรุปได้ว่าข้อวิจารณ์นี้บกพร่องและไม่ถูกต้องเช่นกัน กระนั้น ข้อวิจารณ์ของโอคินก็แสดงให้เห็นถึงข้อผิดพลาดที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง นั่นคือ การมองข้ามบริบทของข้อโต้แย้งของเพลโตใน *Republic*

จุดมุ่งหมายสูงสุดของเพลโตใน *Republic* คือการก่อตั้งรัฐในอุดมคติ หรือ "รัฐยูติธรรม" เนื่องจากรัฐยูติธรรมในความคิดของเพลโตคือรัฐที่ประชาชนทุกคนและทุกชนชั้นประกอบอาชีพและหน้าที่ตามความเหมาะสมโดยธรรมชาติ สิ่งแรกที่เขาต้องทำก็คือแบ่งคนในรัฐออกเป็นชนชั้นตามความสามารถโดยกำเนิดของแต่ละคน สิ่งสำคัญที่เราไม่ควรมองข้ามคือเพลโตให้สิทธิผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายเพียงเพราะเขาเห็นว่าผลประโยชน์จะตกอยู่ที่รัฐและที่ประชาชนทั้งหญิงชายโดยรวมเท่านั้น เพลโตไม่ได้ต้องการพิสูจน์แต่อย่างใดว่าผู้หญิงจะสู้ผู้ชายได้หรือไม่หากได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน เนื่องจากความ "ยูติธรรม" สำหรับเพลโตหมายถึงการที่ประชาชนแต่ละคนทำงานตามหน้าที่ของตนตามความเหมาะสมโดยธรรมชาติ เขาก็ต้องพิจารณาว่า

¹⁶ *Ibid.*, p.57. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

¹⁷ *Ibid.*, p.58. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

ธรรมชาติของผู้หญิงและผู้ชายเหมือนหรือต่างกันอย่างไร หากเขาพบว่าธรรมชาติของคนทั้งสองเพศต่างกันจริง เขาก็จะไม่สามารถกล่าวได้ว่าผู้ชายกับผู้หญิงควรได้รับมอบหมายหน้าที่และประกอบอาชีพแบบเดียวกัน ในตอนแรก กุสันทนาของเพลโตเห็นว่าธรรมชาติของผู้หญิงกับผู้ชายต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เพื่อไม่ให้เกิดข้อขัดแย้งในการใช้เหตุผล พวกเขาจึงต้องพิจารณาเรื่องนี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้น เพลโตกล่าวว่า "เราเห็นพ้องกันว่าคนที่มีธรรมชาติต่างกันจะต้องมีวิถีชีวิตต่างกัน และว่าธรรมชาติของผู้ชายต่างจากธรรมชาติของผู้หญิง แต่ตอนนี้เรากลับบอกว่าคนต่างธรรมชาติกันเหล่านี้ควรจะมีความประพฤติเหมือนกัน สิ่งนี้ไม่ใช่หรือที่จะทำให้คนอื่นแย้งเราได้"¹⁸ ว่าดังนั้น เขาก็ตระหนักว่าการจะตัดสินว่าธรรมชาติผู้หญิงกับผู้ชายต่างกันจริงหรือไม่นั้น เขาจะต้องพิจารณาว่าธรรมชาติของแต่ละฝ่ายส่งผลต่อหน้าที่การงานอย่างไรบ้าง เพลโตเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งตายตัว หากแต่ขึ้นอยู่กับการใช้งาน และข้อแตกต่างที่จะส่งผลกระทบต่ออาชีพหรือวิถีชีวิตเท่านั้นที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าแต่ละคนควรจะได้รับมอบหมายงานอะไร เขายกตัวอย่างว่าแพทย์ผู้หญิงและแพทย์ผู้ชายมีธรรมชาติแบบเดียวกัน เพลโตกล่าวว่าผู้ชายกับผู้หญิงแตกต่างกันเพียงในบทบาทด้านการสืบพันธุ์เท่านั้น และความแตกต่างนี้ไม่มีผลกระทบต่อความเป็นผู้นำ ดังนั้น การใช้ความแตกต่างในด้านการสืบพันธุ์มาจำกัดไม่ให้ผู้หญิงที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำได้รับการศึกษาและการฝึกฝนเท่าเทียมกับผู้ชายจึงไม่ถูกต้อง เหตุผลของเพลโตมีดังนี้ "หากผู้หญิงกับผู้ชายแตกต่างกันเพียงในแง่ที่ผู้หญิงเป็นผู้คุมท้องและผู้ชายเป็นผู้ผสมพันธุ์ เราก็ตอบยอมรับว่าผู้หญิงกับผู้ชายไม่ได้ต่างกันในเรื่องที่เราพิจารณาอยู่ และเราก็ตอบยอมรับด้วยว่าผู้นำในรัฐเราและภรรยาของพวกเขาควรจะมีความประพฤติเหมือนกัน"¹⁹

นี่คือจุดเริ่มต้นในการก่อตั้งรัฐของเพลโต เมื่อเขาได้พิจารณาแล้วว่าผู้หญิงกับผู้ชายต่างกันในแต่ละด้าน และความแตกต่างนี้ส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เขาก็สรุปว่าผู้หญิงกับผู้ชายควรจะได้รับสิทธิ

¹⁸ Plato, *Republic*, 453e. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

¹⁹ *Ibid.*, 454e. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

เท่าเทียมกัน เจเน็ต แฟร์เรล สมิธ ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเพลโตไม่ได้ยกข้อโต้แย้งเพื่อให้ผู้หญิงมีส่วนในการเป็นผู้นำขึ้นมาลอยๆ หากแต่เพื่อช่วยให้เขาบรรลุปเป้าหมายในการจัดการและจัดลำดับทางสังคม เพื่อให้คนกลุ่มที่ดีที่สุดปกครองกลุ่มที่แย่ที่สุดด้วยเหตุผลและความสอดคล้องทางธรรมชาติ²⁰ การที่โอคินคิดว่าเพลโตไม่สามารถรู้ได้ว่าธรรมชาติของผู้หญิงที่แท้จริงเป็นอย่างไรจนกว่าผู้หญิงจะได้รับการศึกษา ทัดเทียมกับผู้ชายนั้นขัดกับเป้าหมายในการก่อตั้งรัฐของเพลโต สำหรับโอคิน สมมติฐานที่ว่าหากผู้หญิงกับผู้ชายได้รับการศึกษาเหมือนกันก็จะมีความสามารถเท่ากันนั้นยังต้องรอการพิสูจน์ เพลโตซึ่งต้องการก่อตั้งรัฐในอุดมคติคงจะไม่มีเวลารอคอยพิสูจน์เป็นแน่

เราจะเห็นได้ว่าการที่โอคินวิจารณ์ว่าข้อโต้แย้งของเพลโตไม่คงเส้นคงวา และไม่สอดคล้องกันนั้นเป็นผลจากการมองข้ามบริบทและจุดประสงค์ของข้อโต้แย้งดังกล่าว โอคินกล่าวว่า “ถึงแม้ข้อเสนองของเพลโตจะล้ำสมัยและแหวกแนว เขากลับไม่ได้นำแนวคิดเรื่องพลังของการศึกษาและอบรมเลี้ยงดูมาประยุกต์ใช้ อันทำให้ข้อโต้แย้งของเขาเรื่องศักยภาพผู้หญิงอ่อนลงไปกว่าที่ควรจะเป็น”²¹ ข้อวิจารณ์ของโอคินอ่อนเพราะเหตุผลสองประการด้วยกัน นั่นคือ ประการแรก เพลโตไม่ได้เน้นความสำคัญของการศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเป็นหลัก ดูเหมือนเขาจะเชื่อว่าหากคนเราไร้ความสามารถโดยกำเนิดสำหรับการประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งเสียแล้ว การศึกษาหรือฝึกหัดก็คงจะช่วยอะไรมาไม่ได้ ประการที่สอง เพลโตไม่ได้ต้องการศึกษาธรรมชาติหรือศักยภาพของผู้หญิงโดยตรง หากแต่เขายกข้อโต้แย้งทั้งหมดเรื่องธรรมชาติของผู้หญิงขึ้นมาเพื่อปิดช่องโหว่และกันผู้อื่นค้ำหน้าเท่านั้น สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับเพลโตก็คือการก่อตั้งรัฐในอุดมคตินั่นเอง

²⁰ Janet Farrel Smith, "Plato, Irony, and Equality," in *Feminist Interpretations of Plato*, ed. Nancy Tuana (University Park : The Pennsylvania State University Press, 1994), p.598.

²¹ Okin, *Women in Western Political Thought*, p.70. (ผู้เขียนเป็นผู้แปล)

บทสรุป

การที่โอคินใช้แนวคิดและทฤษฎีสตรีนิยมในการวิจารณ์ปรัชญาของเพลโต นั้นนับว่าเป็นการเสนอมุมมองที่แปลกใหม่และน่าสนใจ แต่ก็มีข้อเสียอยู่ตรงที่บทวิจารณ์จากมุมมองทฤษฎีสตรีนิยมของโอคินไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของข้อโต้แย้งของเพลโตในเรื่องธรรมชาติผู้หญิงนัก นั่นคือ เพลโตต้องการก่อตั้งรัฐในอุดมคติ อันหมายถึงรัฐที่ประชาชนได้ใช้ชีวิตและประกอบอาชีพตามความเหมาะสมโดยธรรมชาติของแต่ละคน เมื่อเพลโตพิจารณาเห็นว่าผู้หญิงควรจะได้มีโอกาสในการเป็นผู้นำเนื่องจากผู้หญิงกับผู้ชายต่างกันเพียงในด้านการสืบพันธุ์เท่านั้น ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อทุกต่อการเป็นผู้นำรัฐ จึงดูเหมือนเขาจะคิดว่าเขาได้เสนอเหตุผลและข้อโต้แย้งที่สำคัญต่อเรื่องนี้หมดแล้ว แต่โอคินก็วิจารณ์ว่าเพลโตไม่ได้พัฒนาแนวคิดสตรีนิยมของเขาให้ถึงที่สุด ดูเหมือนว่าโอคินต้องการให้ข้อโต้แย้งของเพลโตสอดคล้องกับหลักความเชื่อของทฤษฎีสตรีนิยมสมัยใหม่ที่ว่าธรรมชาติผู้หญิงแบบที่เราเห็นกันนั้นเป็นผลของการหล่อหลอมทางสังคม และเราไม่สามารถรู้ได้ว่าแท้ที่จริงธรรมชาติผู้หญิงเป็นอย่างไร แต่เพลโตไม่ได้เสนอข้อโต้แย้งเช่นนั้น โอคินได้วิจารณ์ว่าความคิดเขาไม่คงเส้นคงวาและไม่สอดคล้องกัน โอคินใช้กรอบความคิดของทฤษฎีสตรีนิยมสมัยใหม่วิจารณ์งานของเพลโตโดยไม่คำนึงถึงบริบทของข้อโต้แย้งของเขาอย่างเพียงพอ บางครั้งเธอปรับแปรข้อโต้แย้งของเพลโต อันทำให้บทวิเคราะห์ของเธอมักบ่งพร่องและข้อผิดพลาดอยู่หลายประการ ดังที่ข้าพเจ้าได้นำเสนอในบทความนี้²²

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²² ข้าพเจ้าตระหนักว่าข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติและบทบาทของผู้หญิงใน *Republic* น่าจะพัฒนาได้มากกว่าที่นำเสนอในบทความนี้ โดยเฉพาะหากพิจารณาในแง่มุมมองของบทบาทของชนชั้นปกครองและนักปรัชญา แต่เนื่องจากบทความนี้เป็นงานเชิงวิจารณ์ ข้าพเจ้าจึงจำกัดขอบข่ายของการนำเสนอข้อโต้แย้งจาก *Republic* ไว้เพียงเท่าที่จะช่วยให้เราเข้าใจจุดยืนของโอคินเท่านั้น

บรรณานุกรม

- Annas, J. Plato's *Republic* and Feminism. *Philosophy* 51 (July 1976) : 307-321.
- Okin, S. M. *Women in Western Political Thought*. Princeton : Princeton University Press, 1979.
- Plato. *Plato : Complete Works*. Edited by John M. Cooper. Indianapolis : Hackett Publishing Company, 1997.
- Saxonhouse, A.. The Philosopher and the Female in the Political Thought of Plato. *Political Theory* 4, no. 2 (1976) : 195-212.
- Smith, J. F. Plato, Irony, and Equality. In Nancy Tuana (ed.) *Feminist Interpretations of Plato*, pp. 25-48. University Park : The Pennsylvania State University Press, 1994.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย